

Pavera, Libor

Dobrovský Josef (17.8.1753–6.1.1829) [RK ++, RZ -], aneb, Jak lze mediálně vyprávět a hodnotit historii

Opera Slavica. 2013, vol. 23, iss. 1, pp. 34-37

ISSN 1211-7676 (print); ISSN 2336-4459 (online)

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/127245>

Access Date: 29. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

**DOBROVSKÝ JOSEF (17. 8. 1753 – 6. 1. 1829) [RK ++, RZ –] ANEB JAK LZE
MEDIÁLNĚ VYPRÁVĚT A HODNOTIT HISTORII**

Libor Pavera (Bielsko-Biala)

Abstract:

Autor se v článku zabývá postojem, jaký zaujímá Česká společnost rukopisná k odkazu zakladatele slavistiky Josefa Dobrovského. Připomíná aktivity Společnosti v oblasti printové vědecké i popularizační literatury, uvádí její internetové stránky. Článek má spíše informativní charakter a má upozornit nejen na vztah k českému národnímu dědictví a dějinám, ale i na nové možnosti, jak (pře)vyprávět české dějiny (i za pomoci vlivných www stránek).

Key Words: slavistika, rukopisy středověké, falza, dějiny české i evropské.

Abstract:

The author of the article deals with the attitude taken by the Czech Society for Handwritten Manuscripts in reference to Josef Dobrovský, founder of Slavic Studies. He recalls the Society's activities in the field of print scientific and popular literature, and refers to its website. The article is informative and not only highlights the relationship with the Czech national heritage and history, but also new ways to (re) tell Czech history (with the assistance of influential websites).

Key Words: Slavic studies, medieval handwritten manuscripts, forgeries, Czech and European history.

Název příspěvku potřebuje krátké vysvětlení s šifrou. Alespoň pro ty z čtenářů příspěvku, kteří nikdy nenavštívili jisté webovské stránky. V hranaté závorce nejde rozhodně o určení krevní skupiny, resp. Rh faktoru Josefa Dobrovského, jak by se možná mohlo na první pohled zdát; snad jen metaforicky. Ve skutečnosti jde o označení Dobrovského postojů k Rukopisu Královédvorskému a Zelenohorskému, jak je vnímají členové a sympatizanti České společnosti rukopisné.

Tím byla dána odpověď na první hádanku. Na rty se však může tlačit hádanka další, formulovaná do otázky: Čím je Česká společnost rukopisná a jaké si klade cíle? V dobře vybudovaných a přehledných internetových stránkách se ze stanov instituce lze dočíst mnoho informací jak z dějin organizace, tak i z jejího současného dění. Nabízených informací využijeme v dobré víře, že jde o data věrojatná. Česká společnost rukopisná se datuje od 21. března 1993, jejím sídlem je Praha, ale kořeny má mnohem starší: ve své činnosti navazuje na Československou společnost rukopisnou, která byla založena 20. listopadu 1932 a rozešla se roku 1952. Jejím posláním, ve shodě s § 2 (Poslání ČSR) Statutu, je „vědecké bádání a popularizace poznatků o staročeských rukopisech, především však snaha o řešení sporných otázek kolem Rukopisů královédvorského a zelenohorského a památek s nimi spojených.“ Z praxe víme, že vědecké bádání i popularizace se týká zejména

dvou Rukopisů, ty ostatní staročeské rukopisy slouží spíše jako materiál ke kontrastivním studiím. Rukopisné obraně se věnují jednotliví členové rovněž v Almanáších rukopisné obrany.

Společnost je v českých vědeckých i popularizačních kruzích známa svými bohatými publikačními aktivitami, které v posledních letech z oblasti printové přenesla na půdu nového a vlivnějšího média, na oblast elektronickou (srov. webovské stránky <http://kix.fsv.cvut.cz/rkz/csr>). Sousloví „vlivnější médium“ nebylo užito náhodou. I když se to ve Stanovách explicitně neuvádí, členové Společnosti hájí pravost obou domněle staročeských památek a jiných textů s nimi souvisejících, což zřetelně vyplývá především z hodnocení vědeckého díla těch badatelů, kteří se RKZ od jejich „nalezení“ v 19. století podnes zabývali. Výjimku netvoří ani Josef Dobrovský. K „hájení“ se velice hodí právě vlivná elektronická média.

O Josefu Dobrovském se v osobnostním slovníčku nazvaném *Kdo je kdo v rukopisném sporu* uvádí: „Dobrovský Josef (17. 8. 1753 – 6. 1. 1829) [RK ++, RZ –] abbé, zakladatel vědeckého hodnocení češtiny, slavista, historik. Byl vychovatelem v šlechtických rodinách (Nosticů, Černínů z Chudenic). Byl odpůrcem Libušina soudu (RZ), protože se v něm vyskytuje jméno praotce Čecha. Byl obhájcem Rukopisu Královédvorského. Častá vyjádření odpůrců, že odmítl oba Rukopisy, jsou lživá. Soupis Dobrovského *článků. Kresba J. Dobrovského* od Oresta Kiprenského (1823). *Portrét od Tkadlika*.“

Podtržené pasáže mají interaktivní odkazy, např. na fotografie nebo na výřezy určitých pasáží památek, což je jen typickou ukázkou pečlivosti, s níž ČSR k odkazu obou domněle starobylých památek přistupuje. Znaménka, která se objevují u jména určité osoby, mají tyto významy:

- [++] významný obránce
- [+] obránce
- [+/-] osoba, která změnila názor
- [-] odpůrce
- [- -] významný odpůrce

Zatímco z hlediska vědeckého i didaktického lze kladně kvitovat oddíly webových stránek, které přinášejí např. plnou (full) verzi obrazové podoby obou památek nebo plně verze rozměrné odborné práce nadšeného člena ČSR Juliuse Enderse (s jazykovým a estetickým rozбором Rukopisů), jinak tomu je v případě slovníčku. Z charakteristik učenců, kteří se zabývali oběma památkami i spisy s nimi souvisejícími, zcela zřetelně a jednoznačně vyplývá, že ČRS jednoznačně hájí pravost obou památek a nepochybuje o ní, ani na základě již snesených zamítavých nebo pochybovačných argumentů jazykovědných, paleografických, sociologických, kulturních, estetických, chemických apod. Ve slovníčku nenajdeme některé členy ČRS a jejich charakteristiky, např. ani již uvedeného J. Enderse. Najdeme tam naopak charakteristiky badatelů 19. století, 20. i 21. století, ale i umělců, kteří se nechali RKZ inspirovat; často jde i o osoby méně známé, dokonce o studenty, výjimkou není ani Josef Švejka, postava ryze beletristická, který v Haškově románě kdysi pravil, že Jaroslav ze Šternberka „natřel prdel Tatarům pod Hostýnem“...

K bližší charakteristice učencova bádání nebo činnosti určité osobnosti pak patří jakási první hodnotící charakteristika v podobě plusových a minusových znamének, která vyjadřují u toho kterého badatele jeho vlastní vědecký postoj k rukopisům. Kladná znaménka pochopitelně mají zastánci, záporná ti, kdo ve věci pochybují nebo se zcela postavili proti pravosti Rukopisů.

Jaká je ve výsledku situace Josefa Dobrovského? Ve výsledku v zásadě kompromisní, což už vytýkala literární historie Dobrovskému několikrát: zatímco Rukopis královédvorský v zásadě přijal, Rukopis zelenohorský odmítl a označil za falzum (slovy „mazanice Hankova“). Podle společnosti patří k jednoznačným zastáncům jedné a odpůrcům druhé domněle staročeské památky.

V některých heslech tohoto slovníčku *Who is Who* se najdou i jisté pikantnosti, které hodnotově snižují jinak kvalitně získané informace v heslech, např. u Dušana Třeštíka, jehož postmoderní názory na historii korespondovaly se současným pojetím světa, vývoje i dějinnosti, čteme: Třeščík Dušan (1. 8. 1933 – 23. 8. 2007) [–] PhDr., historik, pracovník Historického ústavu AV a Centra pro medievist. studia. V diskusním pořadu České televize prohlásil: „«...zboural bych to (Národní divadlo), protože je to celé postaveno na lži... na Rukopisech!» (Pro a proti, červen 1999). V pořadu o kněžně Libuši (V řeči rázná, tělem cudná, 2002) prohlásil, že byla kurva.“

Společnost sleduje rovněž činnost pedagogů na našich fakultách, výjimkou není ani sledování našich přednášejících o české literatuře 19. století, kam již tradičně spadá látka o rukopisných falzech a příbuzných textech. Najdeme zde jména Viktora Viktoru z plzeňské bohemistiky ZČU, Jiřího Fialy z olomoucké bohemistiky FF UP, Dalibora Turečka z českobudějovické bohemistiky JČU apod. Najdeme zde rovněž jména studentů, kteří napsali třeba jen seminární práci, např. Jan Tvrdlík.

Velmi tvrdě v hodnocení dopadl český prozaik Miloš Urban, který v roce 1998 napsal knihu *Poslední tečka za rukopisy*, kde za autory, resp. autorky RKZ označil Hanku a Lindu, schovanky Boženy Němcové. Každý, kdo prošel i jen stručným kurzem teorie literatury ví, že existuje veliký rozdíl mezi beletrií, literaturou faktu a vědou. Ve slovníčku se o něm píše: „Urban Miloš (nar. 4. 10. 1967) spisovatel a překladatel. Vystudoval moderní filologii na katedře anglistiky a nordistiky FF UK. Pod pseudonymem Josef Urban vydal knihu „Poslední tečka za Rukopisy (nová literatura faktu)“ (ARGO 1998), kde napsal různé nesmysly o rukopisném sporu. Nejlepší recenze napsali *Kovařík* (TÝDEN) a *Valášek* (Souvislosti). *Fotografie*.“

Podobně tristně dopadl v hodnocení své účasti na natáčení pořadu o V. Hankovi herec Petr Vacek: „Vacek Petr (nar. 1. 1. 1965) herec divadla Studio Ypsilon; aktivista hnutí Greenpeace. Účastník trapného vystoupení u hrobu Václava Hanky na Vyšehradě v televizním pořadu *Literární revue Třistatřicetři*. (Čt2 – červen 2000).“

Spor o pravost RKZ začal krátce po objevu Rukopisu královédvorského (1817) a své „příspěvatele“ si nachází až podnes, amonizity v oblasti celé plejády vědeckých disciplín (od filologie přes sociologii po chemii a pomocné vědy kriminalistické) se přenášejí v éře postgutenbergovské i na webovské stránky. Na jedné straně se ukazuje, že projekty podobné webovským stránkám České společnosti rukopisné mohou přiblížit dnešní generaci – vědecké i laické – naše nejstarší české dějiny včetně zveřejněného materiálu, jdoucího „ad fontes“, na straně druhé zde pozorujeme vědomou manipulaci s informacemi, s jejich uspořádáním a hodnotovým zařazením.

Již uváděný postmoderně smýšlející historik Dušan Třeščík sice tvrdil, že současná věda má jistý problém s prezentací pravdy o naší minulosti, neboť jediné, co badatelé zůstalo, je narace – příběh a jeho síla, schopnost oslovit určité publikum, které se s předloženou pravdou ztotožní a přijme ji za svou – anebo nepřijme: „Nemůžeme už nabízet žádné jistoty, jen můžeme vyprávět příběhy, ve kterých se lidé poznají a vezmou je za své. Riziko vypravěče je v tom, že bude vyprávět příběh, který nikdo nevezme, kterému nikdo

nebude chtít věřit.“ (Hvíždala 2000: 49) Jistě, sílu slova a příběhu znala již dobře generace, která nastoupila po Dobrovském (F. Palacký, P. J. Šafařík aj.), která na místo logických a vědecky ověřitelných argumentů a fakt užívala v polemikách a sporech nevěcnou argumentaci, v éře postguttenbergovské se však možnost manipulování s příběhy, kterým se má uvěřit, ještě zvyšuje. Je nabitelní, že toho využijí zejména ti, kdo usilují mít svoji pravdu a převahu ve staletých sporech, navíc v problému, který zajímá takřka každého: kde je moje místo uprostřed světa, v němž žiji, kdo jsem, odkud jsem a kam směřuji. Webové stránky České společnosti rukopisné jsou příkladem, jak je možno mediálně pracovat s narací, jak nerozpoznatelná a jemná je hranice mezi „pravdou“ a „nepravdou“ a jak lze minulost liftingovat a přizpůsobovat žádanému paradigmatu. Nepomohou restrikce a opatření, ale jen silné argumenty vědy a budování „nové etiky“, která dovolí „pravdě“ ukázat své místo a projevit svoji argumentační sílu.

Literatura a zdroje:

- HVÍŽĎALA, K.: Rozhovory na přelomu tisíciletí. Vydání 1. Dokořán, Praha 2002, 210 s.
 NOVÁK, A., GRUND, A., ed. a HAVEL, R., ed.: Stručné dějiny literatury české. Vydání 1. R. Promberger, Olomouc 1946, 818 s.
 internetové stránky České společnosti rukopisné: <http://kix.fsv.cvut.cz/rkz/csr>